

Sivistystoimen selvitys arviointikertomukseen vuodelle 2018

SELVITYS ARVIOINTIKERTOMUKSEN TIIVISTELMÄKOHTIIN

1)

Vuosi 2018 oli Vantaalle myönteisen kehityksen vuosi. Väestö lisääntyi suhteellisesti eniten Vantaalla verrattuna muihin kaupunkeihin Suomessa. Asuntotuotanto oli runsasta ja työllisyys parani, myös pitkäaikaistyöttömien lukumäärää pystyttiin pienentämään. Vantaan talouskehitys oli arvioitua parempaa. Vaikka verotuloja kertyi arvioitua vähemmän, toimintakulujen alittuminen ja toimintatuottojen ylittyminen johtivat selvästi ennakoitua parempaan tilikauden tulokseen. Myös investoinnit katettiin ilman lainaottoa ja lainakantaa pystyttiin jälleen pienentämään.

Vantaa haluaa olla sosiaalisesti, taloudellisesti, ekologisesti ja demokraattisesti kestävä kohtaamisen kaupunki. Vantaan kaupungin organisaatio ja toimintatavat uudistuvat. Uusi organisaatio aloittaa toimintansa vuoden 2020 alussa. Väestön ennustetaan kasvavan Vantaalla melko voimakkaasti myös tulevina vuosina. Kasvu tuo haasteita kaupungille sillä palvelujen ja investointien tarve kasvaa. Lisäksi väestön lisäyksen vaikutuksia väestön sosioekonomisen aseman kehitykseen ja työllisyyteen ja tätä kautta verotulokertymään on vaikea ennustaa. Haasteita saattaa jatkossa liittyä myös siihen, miten hyvin kaupunkiin muuttaneiden asumistarpeet ja nykyiset asuntotuotannon painopisteet (nyt painopiste pienissä kerrostaloasunnoissa) sopivat yhteen.

Sivistystoimi toteaa, että väestön kasvu on huomioitu toimialan investointiesityksessä sekä käyttötalouspuolen kehityksessä.

2)

Valtuuston asettamista strategisista tavoitteista oli kaupunginhallituksen raportoinnin mukaan toteutunut täysin 19, osittain 7 ja 5 tavoitetta ei toteutunut lainkaan. Tarkastuslautakunta oli eri mieltä kolmen tavoitteen toteumasta. Lautakunta totesi tavoitteiden arvioitavuuden parantuneen mutta antoi myös huomautuksen kymmenestä tavoitteesta. Huomautukset liittyivät muun muassa tavoitteiden ja raportoinnin epätasällisyyteen.

Tarkastuslautakunta suosittelee kiinnittämään huomiota tavoitteiden täsmällisyyteen ja joidenkin tavoitteiden osalta mittarien lukumäärää tulisi rajoittaa. Tarkastuslautakunta suosittelee myös toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta käymään läpi syitä, joiden vuoksi tavoitteet jäivät toteutumatta. Tämä koskee myös toimenpiteistä huolimatta kasvaneiden sairauspoissaolojen määrää. Näin arvioiden saadaan tietoa, jonka avulla voidaan jatkossa kehittää sekä tavoiteasetantaa että tavoitteiden toteuttamisprosessia.

Sivistystoimi toteaa, että arviointikertomuksessa kiinnitetään huomiota sitovan tavoitteen 24 Uuden oppimiseen edellyttämien toimintatapojen edistäminen laajaan raportointiin. Kertomuksessa todetaan että tavoitetta on raportoitu neljältä tulosalueelta. Uudet oppimisen toimintatavat koskevat koko opetussektoria, joten raportointia edellytettiin kaikilta ao. tulosalueilta. Toimiala tulee kiinnittämään tavoitteiden määrittelyssä tarkempaa huomiota toimialan tasoiseen määrittelyyn.

3)

11) Erityisesti sivistystoimelle

Lasten ja nuorten pääsyä mielenterveyspalveluiden piiriin arvioitiin pääkaupunkiseudun kaupunkien ja HUSin tarkastuslautakuntien yhteisarvioinnissa. Arvioinnin tuloksena todettiin, että palveluihin pääsy ei ole kaikilta osin sujuvaa. Arvioinnissa suositeltiin muun muassa matalan kynnyksen palveluiden ja perustason

hoitojärjestelmän vahvistamista. Yhteistyössä tulisi sujuvoittaa lähetekäytäntöä ja selkiyttää työnjakoa. Myös lääkärivajeeseen tulisi yrittää vaikuttaa yhteisesti.

Sivistystoimi esittää seuraavaa:

s. 34 Tarkastuslautakunta suosittelee, että sivistystoimi lisää opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden saatavuutta.

Palveluiden saatavuuteen yhtenä vaikuttavana tekijänä on henkilöstöresurssin suhde oppilasmäärään. Vuonna 2018 perusopetuksen koulupsykologin vastuualueeseen kuului keskimäärin 940 oppilasta ja yhden kuraattorin vastuualueeseen liki 900 oppilasta. Oppilasmäärän suuruus per työntekijä ei tällä hetkellä takaa pääsyä palveluun määrärahojen sisällä. Hallitusohjelmassa on varattu 29 M € oppilas- ja opiskelijahuollon työntekijöiden palkkaamiseen. Mikäli tämä toteutuu suunnitelman mukaisesti, myös Vantaalla lisätään opiskeluhuollon resursseja perusopetuksen kuraattoreiden ja psykologien osalta.

Arviointiraportin s. 35 mukaan perustason palveluiden, opiskeluhuollon ja erikoissairaanhoidon tulee tehdä yhteistyötä ja selkiyttää työnjakoa erityisesti nuorten mielenterveyspalveluissa.

Keväällä 2019 on perustettu Vantaan sivistystoimen, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kaksi yhteistyöryhmää (lapset 7-12-vuotiaat ja nuoret 13-21-vuotiaat). Ryhmissä kuvataan lasten ja nuorten mielenterveysongelmien palvelukokonaisuuksia ja kehitetään psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten tukemista yhteistyönä. Yhteistyöryhmien tehtävänä on myös pohtia rakenteita ja uusia toimintatapoja lasten ja nuorten tukemiseksi mielenterveysongelmissa. Yhteistyöryhmät pohtivat myös, miten tiedonkulku saadaan toimivaksi eri toimijoiden kesken, jotta lapsia ja nuoria voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla.

4)

Vantaan 10 829 palvelussuhteen kokoisessa organisaatiossa henkilöstöjohtaminen on vaativa tehtävä. Virka- ja työehtosopimuksia on useita ja lainsäädäntö asettaa reunaehdoja henkilöstökysymyksissä. Työhyvinvointitutkimuksen mukaan henkilöstöjohtaminen on onnistunut Vantaalla, vaikkakin laskua on havaittu vuoden 2018 aikana. Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä kehitettävänä kohteena rekrytoinnin. Siihen on jo panostettu, mutta toimenpiteet eivät riitä etenkin sosiaalityöntekijöiden ja varhaiskasvatuksen opettajien sekä koko sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan rekrytointeja silmällä pitäen. Pitovoimaa henkilöstön suhteen tarvitaan myös. Työmäärän ei tule olla niin kuormittavaa, että onnistumisen kokemuksia ei synny.

Sivistystoimi toteaa, että uuden lain myötä tulevaisuudessa tarvitaan nykyistä enemmän varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden omaavia henkilöitä. Varhaiskasvatuksen opettajien saatavuus on heikkoa. Saatavuus on heikentynyt tasaisesti viime vuosien aikana. Vuonna 2016 Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisen varhaiskasvatuksen opettajien työvoimavaje oli keskimäärin 16,5 %, kun se tammikuussa 2019 oli keskimäärin 27,2 %.

Työ- ja elinkeinotoimistojen ammattibarometri 3/2019 kertoo, että Uudenmaan ELY-keskuksen alueella varhaiskasvatuksen opettajien avointen työpaikkojen määrä on keskimäärin kuukauden aikana ollut 882 työpaikkaa. Ruotsinkielisistä varhaiskasvatuksen opettajista pula on vieläkin suurempi.

Avoinna oleviin tehtäviin joudutaan palkkaamaan henkilöitä, joilla ei ole tehtävän edellyttämää kelpoisuutta. Myös henkilöstön työvapaat (esim. äitiys- ja opintovapaat) lisäävät työvoiman tarvetta.

Tulevina vuosina pääkaupunkiseudun kunnat tarvitsevat lisää varhaiskasvatuksen opettajia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Tarve perustuu nykyisen vajeen korjaamiseen ja lain edellyttämään henkilöstörakennemuutokseen. Lain mukaan vuoden 2030 alusta lähtien päiväkotien opetus-, kasvat- ja hoitotehtävissä toimivista henkilöistä vähintään kahdella kolmesta tulee olla korkeakoulututkinto, joista vähintään toisella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden tuottama tutkinto.

Henkilöstörakenteen muutos ja nykyisen työvoimavajeen korjaaminen edellyttävät arviolta noin 3 200 varhaiskasvatuksen opettajan/varhaiskasvatuksen sosionomin lisäystä vuoteen 2030 mennessä. Luvuissa on mukana nykyinen vaje, henkilöstörakenteen muutos ja volyymin kasvu lapsimääräennusteiden mukaisesti vuoteen 2030 mennessä (Espoo 920, Helsinki 1680, Vantaa 850). Vastaavasti varhaiskasvatuksen lastenhoitajien tarve vähenee kyseisellä ajanjaksolla lähes 1700 työntekijällä (Espoo 370, Helsinki 1180, Vantaa 150).

5)

Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä vertaistuen tuottamisen lähiesimiehelle ja vuorovaikutuksen lisääntymisen organisaatiossa. Valmentavan johtamisen kohteena olevien työntekijöiden tietoisuutta valmentavasta johtamisesta olisi hyvä lisätä esimerkiksi koulutuksella. Valmentavan johtamisen tavoitteena on palvelunkäyttäjän hyvinvointi. Tässä suhteessa valmentavan johtamisen eteenpäin vieminen on kannatettavaa.

Sivistystoimi toteaa, että toimialalla on otettu valmentava johtaminen laajasti käyttöön. Toimialan kaikki tulosalueiden johtoryhmät ovat osallistuneet tulosalueiden johtoryhmien muutosjohtamiseen vuoden 2017 ja vuoden 2018 aikana. Muutosjohtamisen koulutus oli Tomuta- toimintakulttuurin muutosta johtamassa - valmennusohjelma johtoryhmille.

7)

Vantaan kaupungin riskienhallintaan on luotu koko kaupunkiorganisaatiota koskeva yhteinen prosessi ja prosessia tukeva ohjeistus. Tarkastuslautakunta suosittelee jatkamaan riskienhallinnan menettelyjen vakiinnuttamista ja kehittämistä koko kaupunkikonsernissa kokemuksen pohjalta. Riskien tunnistamiseen ja käsittelyyn tulee kaikkien toimialojen kiinnittää huomiota. Sähköisen työvälineen kehittäminen osana strategia -työkalua on myös kannatettavaa.

Sivistystoimi on toteuttanut kaikilla tulosalueilla riskienhallinnan menettelyohjeen mukaisesti riskien kartoituksen ja käsittelyn.

11) Erityisesti sivistystoimelle

Liikuntamahdollisuuksien lisääminen ja sitä kautta liikkumiseen kannustaminen nähdään yleisesti tärkeänä osana hyvinvointia ja näin tärkeänä osana kunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyötä. Liikuntapalvelujen tulosalue aktivoi ihmisiä liikkumaan luomalla puitteet liikunnan harrastamiseen ja aktivoimalla kuntalaisia liikunnan pariin. Tärkeä osa liikkumaan aktivoinnissa ovat lukuisat liikunnan edistämishankkeet, joissa tehdään tiivistä yhteistyötä liikunta- ja urheiluseurojen kanssa.

Sivistystoimi toteaa, että tarkastuslautakunnan suositusten mukaisesti liikuntapalveluiden tavoitteena on edistää fyysistä aktiivisuutta koko elämänkaaren ajan. Toiminnan kehittämisessä pyritään huomioimaan erityisesti Liikunnasta hyvinvointia -raportissa mainitut kohderyhmät; tytöt, maahanmuuttajataustaiset, työikäiset. Uudet avaukset vaativat käytännössä lisäresursointia esimerkiksi ulkopuolisella hankerahoituksella.

12) Erityisesti sivistystoimelle

Strategia on johtamisen tärkein työväline. Se ohjaa päätöksentekoa ja johtamista organisaation kaikilla tasoilla. Sivistystoimen toimialan johtamisjärjestelmä on kaupungin mallin mukainen ja tulosalueiden johtamisjärjestelmät on kuvattu joitakin vuosia sitten. Perusopetuksen strategiassa painottuvat taitava oppija, hyvinvoiva oppilas sekä oppilaan ohjaaminen ja työelämätaitojen kehittäminen.

Sivistystoimi toteaa, että toimialan kaikilla tulosalueilla strategia on johtamisen tärkein työväline. Uuden valtuustokauden mukaisesti on kaikilla tulosalueilla uudistettu tuloskortit 2018.